

वा० रा०

॥११२॥

अथयथाकालदेशप्रयुक्तात्सिद्धिमाह ॥ त्रयाणामिति ॥ क्षयवृद्धिस्थानलक्षणानां निश्चयपूर्वकर्तव्यानां कर्मणां सामादीनां योगं प्रयोगं सचिवैः सह पंचधा पंचप्रकारं समयं प्रयोगसाधनविचारं कृत्वा यः प्रपद्यते स सम्यक्पथिवर्तते समीचीने नीतिमार्गे वर्तते तानि पंचप्रकारसाधनानि कर्मणामारंभोपायः १ पुरुषद्रव्यसंपत् २ देशकालविभागः ३ विपत्तिप्रकारः ४ कार्यसिद्धिश्चेति ५ सम्यगित्यव्ययं ॥ ७ ॥ एवं वर्तमानस्य प्रथमं बुद्धिसिद्धिः फलमित्याह यथागममिति ॥ यथागमं नीतिशास्त्रमनतिक्रम्य यो राजा सचिवैः सह समयंचिकीर्षति क्षयादिकालोचितसामादिकर्मविचारं उक्तपंचप्रकारतत्प्रयोगसाधनसंपत्तिविचारंच कर्तुमिच्छति ॥ तद्यथा ॥ आत्मोपचयपर

त्रयाणां पंचधा योगं कर्मणां यः प्रपद्यते ॥ सचिवैः समयं कृत्वा स सम्यग्वर्तते पथि ॥ ७ ॥ यथागमंच यो राजा समयंच चिकीर्षति ॥ बुध्यते सचिवैर्बुध्या सुहृदश्चानुपश्यति ॥ ८ ॥ धर्ममर्थहिकामं वा सर्वान्वारक्षसांपते ॥ भजते पुरुषः काले त्रीणि द्वंद्वानि वा पुनः ॥ ९ ॥ त्रिषु चैतेषु यच्छ्रेष्ठं श्रुत्वा तन्नावबुध्यते ॥ राजा वाराजमात्रो वा व्यर्थं तस्य बहुश्रुतं ॥ १० ॥

हानिसमये दंडोपयोगि गानं ॥

॥११२॥

आत्मपरयोर्बलसाम्ये संधानं ॥ परोपचयात्महानिसमये दानपूर्वसमाश्रयणमिति बुध्या स्वबुध्या सचिवैः सह सुहृदश्चानुपश्यति ॥ अयं सुहृत् हितवक्ता अयं प्रभोः सुखमात्रजननेच्छया वदति न सुहृदित्यनुपश्यति कार्यवशेन विचारयति सबुध्यते कर्तव्या कर्तव्यविवेकबुद्धिप्राप्नोति ॥ ८ ॥ अथ बुद्धिफलं पुरुषार्थसिद्धिरित्याह ॥ धर्ममिति ॥ हिंसावर्जं ॥ काले तत्र प्रातः धर्मसेवा ॥ ततः अपराह्णे अर्थसेवा ॥ रात्रौ कामसेवेति ॥ स्वस्वकाले त्रीणि धर्मादीनि भजते ॥ युवराजादिस्तु द्वंद्वानि वा द्वंद्वान्येव ॥ धर्मकामद्विधान्येव भजते अवांतरभेदाद्बुद्धत्वं सेवत इत्यर्थः ॥ ९ ॥ अथ धर्मविरुद्धे कामे प्राप्ते धर्म एव सेव्य इत्याह ॥ विधिति ॥ एतेषु चिह्नेषु यथांशं यथांशं कार्यसिद्धिपत्त्याशा मे रूपं वस्तु तदामेभ्यः श्रुत्वापि नावबुध्यते ॥ विरोधे धर्मविरुद्धे चानुपश्यति ॥ योगजामहा राजा योगजमाधिपुत्रराज ॥ तत्त्वप्रवृत्त्यर्थः ॥ १० ॥